

DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ KULTURY FIZYCZNEJ KOŚCIOŁÓW KATOLICKIEGO I PROTESTANCKIEGO NA OPOLSZCZYŹNIE

Wykorzystywanie kultury fizycznej w działalności duszpasterskiej wspólnot chrześcijańskich jest niezwykle ważnym sposobem oddziaływania na dzieci i młodzież, ale także na osoby dorosłe. Ani Kościół katolicki, ani ewangelicko-augsburski nie tracą z pola widzenia zainteresowanych kulturą fizyczną. Dzieje się tak od dawna. Wychowanie młodego pokolenia jest zadaniem, którego realizacja nie może spoczywać jedynie na rodzinie i szkole. Istnieje bardzo wiele podmiotów wychowawczych, które bardziej lub mniej świadomie podejmują to zadanie¹. Wśród nich są także wspólnoty wyznaniowe, w tym Kościół katolicki, a także Kościół ewangelicko-augsburski, czyli luterński. W swojej historii obydwie te Kościoły wypracowały szereg dróg oddziaływania wychowawczego na młode pokolenie, pośród nich niepoślednią rolę odgrywa kultura fizyczna. Nasza praca badawcza skupiła się na analizie przejawów tej działalności obu wymienionych Kościołów.

Charakterystyka badanego środowiska

Badania, które przeprowadziliśmy objęły dwie grupy osób zaangażowanych w realizację rekreacji ruchowej: dzieci, młodzież i dorosłych, dla których organizuje się różnego rodzaju formy kultury fizycznej oraz duchowieństwo organizujące te formy. Zdajemy sobie sprawę z faktu, że taka charakterystyka jest zbyt ogólna, dlatego trzeba ów opis środowiska badanego skonkretyzować.

Diecezja opolska (chodzi o Kościół katolicki), której dotyczy nasza praca, ma za sobą stosunkowo krótką, bo rozpoczętą w 1945 roku, ale jednocześnie bardzo burzliwą historię. Nie ma potrzeby jej tutaj odtwarzać, ale trzeba podkreślić, że historia ta odcisnęła swoje piętno (wyraźne do dzisiaj) na charakterze społeczności wiernych². Główny problem socjologiczny związany z diece-

---

¹ Zob. T. Wolańska, *Wychowanie i socjalizacja do rekreacji*, (w:) *Rekreacja ruchowa. Zeszyt do ćwiczeń dla studentów stacjonarnych i zaocznych Wydziału Wychowania Fizycznego*, Warszawa 1997, s. 34–39.

² Zwięzły rys historyczny diecezji opolskiej autorstwa bp Jana Kopca znajduje się w „Roczniku Diecezji Opolskiej” 2000, wydanym przez Kurię Diecezjalną w Opolu.

zją opolską polega na tym, że tworzą ją niejako dwie społeczności (wprawdzie w dużym stopniu obecnie zintegrowane): ludność autochtoniczna, wśród której spory procent zadeklarował w ostatnich latach swoją tożsamość niemiecką (stąd bardzo znacząca rola społeczna, kulturowa, obyczajowa jaką w ciągu istnienia III Rzeczypospolitej spełniają na Śląsku Opolskim koła mniejszości niemieckiej) oraz ludność polska przesiedlona po wojnie na tereny Opolszczyzny z zajętych przez Związek Radziecki kresów Rzeczypospolitej. Proporcje między ludnością napływową a rdzennie śląską w diecezji opolskiej zostały zachwiane na korzyść tej drugiej w wyniku wprowadzenia w życie bulli papieża Jana Pawła II z 25.03.1992 r. *Totus Tuus Poloniae Populus*, dotyczącej nowej struktury administracyjnej Kościoła katolickiego w Polsce. Na jej podstawie została utworzona z części dawnej diecezji opolskiej nowa diecezja gliwicka, w skład której weszło wiele dużych parafii miejskich w Gliwicach, Zabrze, a więc w miastach o ogromnej przewadze ludności napływowej. Ziemia opolska jest właściwie jedynym regionem w Polsce, w którym doszło do takiego bezpośredniego zetknięcia tych dwóch grup, bowiem na pozostałej części tzw. Ziemi Odzyskanych nastąpiło całkowite zastąpienie wysiedlonej do Niemiec ludności niemieckiej ludnością polską. Ten fakt musiał wpłynąć na ukształtowanie się stylu pracy duszpasterskiej w diecezji opolskiej, którego istotą stało się unikanie skrajności, łagodzenie podziałów narodowych, szukanie tego co wspólne. Czy wspomniane zjawisko może mieć wpływ na badany przez nas problem aktywności ruchowej organizowanej przez Kościół w diecezji opolskiej? W pewnym stopniu tak, bo jakkolwiek dawniej ujawniane antagonizmy między ludnością napływową i autochtoniczną są dzisiaj zamazane i raczej obce młodym ludziom, to jednak styl bycia młodzieży z tych terenów diecezji, na których dominuje ludność napływowa (np. dekanat nyski, dekanat kluczborski, dekanat głubczycki) wyraźnie różni się od stylu życia młodzieży zamieszkującej tereny o przewadze ludności śląskiej (np. dekanat raciborski, dekanat tworkowski, dekanat głogówecki itd.). Bardziej wnikliwa analiza dokumentów dotyczących badanej przez nas aktywności ruchowej dowodzi, iż pewien dystans między tymi społecznościami istnieje nadal, np. w imprezach ogólnodiecezjalnych (jak pielgrzymki ministrantów) uczestniczy w wyraźnie większym stopniu młodzież z rodzin śląskich, natomiast młodzież z rodzin napływowych nieco się wobec nich dystansuje.

Przedmiotem swoich badań uczyniliśmy przede wszystkim zorganizowane grupy dzieci i młodzieży, takie jak kółka ministranckie, „oazy” (rekolekcji letnich Ruchu „Światło-Życie”). Skoncentrowaliśmy się na dzieciach ze szkół podstawowych, młodzieży z gimnazjów i ze szkół ponadgimnazjalnych oraz młodzieży studenckiej. Wypowiedzi młodych ludzi na temat form aktywności ruchowej organizowanych przez Kościół katolicki znaleźliśmy m.in. w numerach pisemka ministranckiego „Nasza Służba” oraz uzyskaliśmy dzięki przeprowadzonym wywiadam.

Przeprowadziliśmy wywiady z duchownymi katolickimi bezpośrednio zaangażowanymi w działalność na rzecz kultury fizycznej: diecezjalnym duszpasterzem sportu, ks. dr Zygmuntem Lubienieckim, diecezjalnym duszpasterzem służby liturgicznej, ks. Rudolfem Świercem, ks. Romanem Dyjurem, wikariuszem parafii NSPJ w Raciborzu, ks. Adamem Rogalskim, duszpasterzem oazowym.

Jeśli chodzi o Kościół ewangelicko-augsburski, to badaniami objęliśmy niektóre parafie rozległej diecezji katowickiej. Rozciąga się ona od Krakowa na wschodzie do Wołczyna i Brzegu na zachodzie. W jej skład wchodzi parafie ewangelickie Górnego Śląska, Śląska Opolskiego, Zagłębia, ziemi częstochowskiej i Małopolski. Luterkańska diecezja katowicka w swym obecnym kształcie powstała po II wojnie światowej. Obejmuje tereny, które w przeszłości przynależały do różnych organizmów państwowych i kościelnych.

Dzisiejsza diecezja katowicka Kościoła ewangelicko-augsburskiego to 41 parafii i 27 filiałów, 62 kościoły i 34 kaplice. W diecezji pracuje około 30 księży, pracę wśród młodzieży prowadzi wielu katechetów i nauczycieli szkółek niedzielnych. Aktualnie biskupem diecezji katowickiej Kościoła ewangelicko-augsburskiego jest ks. bp Tadeusz Szurman. Typowa działalność Kościoła luterkańskiego to nabożeństwa niedzielne i świąteczne, spotkania różnych grup parafialnych, szkołyki niedzielne, lekcje religii, praca z młodzieżą. Ważnym aspektem funkcjonowania wspólnot luterkańskich zarówno w diecezji katowickiej, jak i we wszystkich innych diecezjach, jest kultywowanie śpiewu i muzyki religijnej. Luteranie prowadzą także bogatą działalność charytatywną.

Staraliśmy się skoncentrować na tych parafiach luterkańskich, które leżą na terenie diecezji opolskiej lub w jej najbliższym sąsiedztwie. Chodziło bowiem o to, aby jak najwyraźniej dostrzec podobieństwa i różnice w działalności obydwu Kościołów (na tym samym terenie) w zakresie organizowania form kultury fizycznej. Jednakże specyfika struktury Kościoła ewangelicko-augsburskiego sprawia, że musieliśmy wyjść poza ramy diecezji katowickiej i kontaktować się z duchownymi luterkańskimi z innych diecezji, albowiem zajmują się oni kulturą fizyczną w skali całego Kościoła luterkańskiego w Polsce.

Wywiady zaś i rozmowy przeprowadziliśmy z następującymi duszpasterzami luterkańskimi: ks. Ryszardem Pieronem, proboszczem parafii ewangelicko-augsburskiej w Lasowicach Wielkich (Opolszczyzna), ks. Janem Raszykiem z Jastrzębia Zdroju oraz ks. Mirosławem Sikorą z Rybnika. Natomiast ks. Roman Pawlas z Tomaszowa Mazowieckiego (diecezja warszawska) udostępnił nam szereg materiałów (w formie wydruków komputerowych) dotyczących działalności Luterkańskiej Organizacji Sportowej i luterkańskiego ruchu olimpijskiego.

Ponadto, jak już wspomnieliśmy, przeprowadziliśmy ankietę, którą objęliśmy kilkunastoosobową grupę wiernych Kościoła katolickiego oraz luterkańskiego. Celem jej było potwierdzenie, ewentualnie zmodyfikowanie wniosków

Tabela nr 1. Grupa wiernych poddana badaniom

	Kościół katolicki	Kościół luterński
Liczba ankietowanych	20	15
Dziewcząt i kobiet	8	6
Chłopców i mężczyzn	12	9
Wiek od 10 do 15 lat	3	2
Wiek od 16 do 25 lat	11	9
Wiek powyżej 26 lat	6	4
Osoby należące do konkretnych grup działających przy parafii:		
– ministranci	7	–
– Dzieci Marii	3	–
– Oaza	2	–
– parafialne koło sportowe	–	6
– inne	–	2

Źródło: Opracowanie własne

wyływających z badania dokumentów i materiałów. Ankietę przeprowadziliśmy w roku akademickim 2004–05 (przed wakacjami). Jeśli chodzi o Kościół katolicki w diecezji opolskiej to ankietę przeprowadziliśmy w dwóch parafiach dekanatu raciborskiego (parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu oraz parafia Św. Józefa w Raciborzu, Ocicach) oraz w jednej parafii dekanatu głubczyckiego (parafia Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Głubczycach). Dwie z nich (NSPJ w Raciborzu i parafia głubczycka) są bardzo duże, natomiast trzecia mała. Jeśli natomiast chodzi o Kościół luterński w diecezji katowickiej, to, z racji specyfiki tego Kościoła (a konkretnie małej liczebności parafii diasporalnych), musieliśmy odwoływać się do wiernych z kilku wspólnot parafialnych: Rybnika, Jastrzębia Zdroju, Wodzisławia Śląskiego, Gliwic. Dzięki uprzejmości miejscowych duszpasterzy mogliśmy zrealizować badania.

Metody badań i badani

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz techniki badawcze: wywiad, ankietę, analizę dokumentów, obserwację. Badaniom poddaliśmy 72 uczestników zajęć rekreacyjnych z Kościoła katolickiego i 53 uczestników sportu powszechnego z Kościoła luterńskiego. Badani reprezentowali różne grupy wiekowe, od 10 do 26 lat.

Szczegółowo informacje o badanych przedstawia tabela nr 1.

Specyfika działalności sportowo-wychowawczej

W pierwszej fazie naszych badań dążyliśmy do ustalenia stopnia instytucjonalizacji, w obrębie struktur diecezjalnych, zjawiska organizowanej przez obydwie Kościoły aktywności ruchowej dzieci i młodzieży oraz dorosłych. Najpierw uwagi dotyczące Kościoła katolickiego. Wśród licznych funkcjonujących w opolskiej Kurii Diecezjalnej referatów Duszpasterstwa Ogólnego znajduje się kilka takich, które w zakresie swego działania mają sprawy związane ze sportem, rekreacją i różnymi formami aktywności ruchowej, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Są to: 1) Referat Duszpasterstwa ds. Kultury Zdrowotnej i Sportu (kieruje nim od kilku lat ks. dr Zygmunt Lubieniecki); 2) Referat Duszpasterstwa Młodzieży; 3) Referat Duszpasterstwa Młodzieży Harcerskiej (ks. Adam Leszczyński); 4) Referat Duszpasterstwa Dzieci Maryi (ks. Tadeusz Muc); 5) Referat Duszpasterstwa Rekolekcyjno-Młodzieżowego (ks. Adam Rogalski); 6) Referat Duszpasterstwa Służby Liturgicznej (ks. Rudolf Świerc); 7) Referat Duszpasterstwa Turystycznego (ks. dr Zygmunt Lubieniecki)³

Żaden z owych referatów nie ma w oficjalnym zakresie swoich zadań organizowania różnych form kultury fizycznej i aktywności ruchowej dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Najważniejszym ich celem (podobnie jak wszystkich innych referatów, których jest kilkanaście) jest otaczanie opieką duszpasterską poszczególnych grup wiernych, co wyraża się organizowaniem rekolekcji, nabożeństw i spotkań (np. „opłatek” czy „święcone” sportowców, harcerzy itp.), pielgrzymek, czuwań modlitewnych (w ostatnich latach jest to bardzo popularna forma ekspresji religijnej wśród młodzieży), pogłębianiem wiedzy i świadomości religijnej (wykłady, prelekcje, lektura książek i czasopism religijnych, „kręgi biblijne”) itd. Jednakże w praktyce owe elementy rekreacyjno-sportowe w działalności różnych duszpasterstw pojawiają się i spełniają często ważną rolę, aczkolwiek jest to rola jedynie wspomagająca realizację głównego celu pracy duszpasterskiej, jakim jest głęboka formacja religijna.

Kościół katolicki na szczeblu diecezjalnym (przynajmniej w diecezji opolskiej) nie posiada jakiegoś scentralizowanego i sformalizowanego programu w zakresie propagowania i organizowania aktywności ruchowej i kultury fizycznej dzieci i młodzieży oraz dorosłych⁴. Jeśli tego typu działania pojawiają się w praktyce duszpasterskiej Kościoła opolskiego (a jak się okaże, pojawiają się nader często), to zawsze w ścisłym powiązaniu z poczynaniami stricte religijnymi. Najbardziej typowym przykładem są różnego typu

---

³ Analiza treści „Rocznika Diecezji Opolskiej” 2000 oraz informacje zdobyte od ks. Z. Lubienieckiego.

⁴ Na podstawie informacji zdobytych od ks. Lubienieckiego i ks. Świerca.

obozy rekolekcyjne dla młodzieży (o których będzie mowa w dalszej części tego rozdziału), w programie których występują, w mniejszym czy większym stopniu, elementy aktywności ruchowej. Szczególnym zjawiskiem w zakresie organizowania przez Kościół form aktywności ruchowej dzieci i młodzieży (ale i ludzi dorosłych) są bardzo popularne pielgrzymki, przede wszystkim piesze, ale również rowerowe, do sanktuariów takich jak Jasna Góra (tradycyjna opolska pielgrzymka do Częstochowy wędruje, przez sześć dni, pod koniec sierpnia każdego roku), Góra Św. Anny (główne sanktuarium w diecezji opolskiej), Bardo i in. Każda pielgrzymka ma cel ściśle religijny, duchowy, a przecież staje się także, w sposób niejako niezamierzony, formą aktywności ruchowej. Sakralność pielgrzymki, to że ma ona w istocie charakter nabożeństwa „w drodze”, nie wyklucza jej aspektu sportowego, rekreacyjnego. Wśród uczestników pielgrzymek pieszych jest wiele takich osób, które przez cały rok mają niewiele okazji do aktywnego spędzania wolnego czasu, dlatego właśnie ów tydzień pielgrzymkowej wędrówki umożliwia im zrekompensowanie tych braków: mogą odczuwać satysfakcję płynącą z przewyciężenia słabości własnego organizmu, mogą cieszyć się z faktu, iż przeszli na własnych nogach blisko 200 kilometrów, a więc przeżywać stany emocjonalne podobne do tych, które są udziałem alpinistów, maratończyków, żeglarzy itp. Zatem udział w pielgrzymce pieszej, przedsięwzięciu stricte religijnym, dostarcza jednocześnie wielkiej liczbie ludzi przeżyć o charakterze sportowym, czy też quasi sportowym, których może nigdy by nie doznali, gdyby nie uczestniczyli w peregrynacji. Piesze pielgrzymowanie to jakaś forma ascezy, która dobitnie ukazuje uczestniczącym w niej więzy łączące wysiłek duchowy (mistyczny, religijny) z wysiłkiem sportowym. Nie ma dążenia do doskonałości (w jakiejkolwiek dziedzinie) bez wyrzeczenia się, bez poddania się różnym rodzajom ascezy. Tę oczywistą (lecz często zapomnianą) prawdę, którą bardzo dobrze znali średniowieczni asceci (jakże niesprawiedliwie lekceważeni), mają okazję przeżyć uczestnicy pieszych pielgrzymek.

Wymienione wyżej duszpasterstwa ludzi sportu, turystów i młodzieży harcerskiej, zatem związane ściśle z osobami uprawiającymi różne formy aktywności ruchowej, nie mogą zostać uznane za przejawy instytucjonalnego organizowania przez Kościół katolicki owej aktywności, ponieważ podmiotem w każdym z tych przypadków są wskazane grupy osób. Obozy harcerskie organizowane są wszak nie przez Kościół, lecz przez poszczególne stowarzyszenia (ZHP, ZHR i inne), natomiast Kościół hierarchiczny uczestniczy w nich w celu sprawowania opieki duszpasterskiej nad harcerzami. Podobnie obozy treningowe sportowców-wyczynowców organizują kluby sportowe, które bardzo często zapraszają kapelanów do współpracy na płaszczyźnie religijnej (inna rzecz, że niemal regułą jest włączanie się owych duszpasterzy w zajęcia typowo sportowe). Wreszcie przedsięwzięcia turystyczne (szczególnie z zakresu turystyki kwalifikowanej) też mają swoich organizatorów

w postaci klubów, stowarzyszeń i organizacji turystycznych, osoby duchowne zaś uczestniczą w nich w charakterze osób służących opieką duszpasterską.

Jeden z kapłanów diecezji opolskiej tak uzasadnił ścisły związek między działalnością duszpasterską, religijną, a sportową: „Jak najbardziej działania na rzecz sportu i kultury fizycznej, podejmowane przez Kościół mają związek z formami życia religijnego, ponieważ sport jest wspaniałą drogą dotarcia do drugiego człowieka, płaszczyzną na której można z tym drugim człowiekiem spotkać się. Przede wszystkim ma to sens w odniesieniu do młodego człowieka, bo jeżeli chodzi o sport to zdecydowanie łatwiej jest go uprawiać z młodymi ludźmi, ponieważ młody człowiek ma prawo być naprawdę sportem zainteresowany. Działania sportowe mogą mieć, moim zdaniem, bardzo doniosły wydźwięk duszpasterski. Duszpasterstwo to spotkanie z drugim człowiekiem, po to, aby przekazać mu pozytywne wartości. Bo bycie człowiekiem religijnym to bycie dobrym człowiekiem z odniesieniem do Boga. Trzeba szukać płaszczyzn wspólnego uczenia się bycia dobrym. Ta sportowa działalność, szczególnie w odniesieniu do młodzieży, jest rewelacyjna. Jako kapłan przebywam z młodymi ludźmi uprawiając sport, uważam tę obecność jako w pełni duszpasterską”⁵.

Na terenie diecezji opolskiej nie ma (poza dwoma wyjątkami, o których napiszemy) domów zakonnych tych zgromadzeń, których misją jest praca wychowawcza (obejmująca również aktywność ruchową) z dziećmi i młodzieżą. Brak klasztorów pijarów, urszulanek itp. wpływa niewątpliwie (i to bez wątpienia negatywnie) na styl oddziaływania Kościoła w tej dziedzinie. Funkcjonujące w diecezji opolskiej klasztory zgromadzeń tradycyjnie kojarzonych z działalnością pedagogiczną, Braci Szkół Chrześcijańskich (FSC) w Zawadzkiem i Zgromadzenia Sióstr Szkolnych de Notre Dame w Opolu i Głubczycach, nie są raczej ośrodkami animacji działań w zakresie szeroko zakrojonej pracy wychowawczej (w tym związanej z kulturą fizyczną). Zakonnicy z Zawadzkiego i siostry z Opola i Głubczyc przede wszystkim wspomagają księży diecezjalnych i katechetów świeckich w prowadzeniu katechizacji w szkołach⁶.

Natomiast godna podkreślenia jest krótka na razie, bo trwająca od 1999 roku, działalność edukacyjna salezjanów na terenie Kluczborka. Utworzyli oni w tym mieście Salezjański Zespół Szkół im. św. Jana Bosco, w skład którego wchodzi Gimnazjum oraz Liceum Ogólnokształcące. Nauczyciele tych szkół (głównie osoby świeckie) stosują w swojej praktyce pedagogicznej zasady wypracowane przez ks. Bosco. Mimo, iż Salezjański Zespół Szkół w Kluczborku boryka się z kłopotami lokalowymi, to obydwie szkoły osiągnęły znakomite wyniki w nauce, a ponadto, jak przystało na placówkę sale-

⁵ Wypowiedź ks. Romana Dyjura.

⁶ Na podstawie „Rocznika Diecezji Opolskiej” 2000.

zjańską, gimnazjaliści oraz licealiści są wspaniałymi sportowcami i zajmują czołowe miejsca w rywalizacji sportowej na terenie miasta, powiatu i województwa. Szczególnie owocną w sukcesy dyscypliną sportową, uprawianą przez uczniów Salezjańskiego Zespołu Szkół w Kluczborku, jest pływanie. Ale popularne są także gry zespołowe⁷

Warto także zasygnalizować fakt oddziaływania klasztoru salezjanów, mieszczącego się w miejscowości Pogrzebień, leżącej na terenie archidiecezji katowickiej. Miejscowość ta, znajdująca się w pobliżu Raciborza, a więc sąsiadująca z diecezją opolską stała się w ostatnich latach, dzięki prowadzącym tam działalność duszpasterską salezjanom, prawdziwym ośrodkiem kultury sportowej, promieniującym na okoliczne regiony (również te, które przynależą do diecezji opolskiej). W Pogrzebieniu powstała znakomita baza do uprawiania różnych form kultury fizycznej, organizowane są tam turnieje, zawody i rozgrywki w kilku dyscyplinach.

Jeżeli chodzi o Kościół ewangelicko-augsburski w diecezji katowickiej (która, przypominamy w pewnym tylko zakresie, pokrywa się z katolicką diecezją opolską), to z racji małej liczebności tej wspólnoty wyznaniowej trudno mówić o instytucjonalizacji działalności w zakresie kultury fizycznej na szczeblu diecezji. Inicjatywa należy pod tym względem do proboszczów poszczególnych parafii oraz do samych wiernych. Realizowane na szczeblu parafialnym formy kultury fizycznej związane są przede wszystkim z rekreacją i obejmują głównie gry i zabawy w trakcie przyparafialnych imprez. Również organizowany przez Kościół ewangelicko-augsburski wypoczynek letni dla młodzieży związany jest z pewnymi formami sportowymi także o charakterze wybitnie rekreacyjnym. Tradycją parafii Kościoła luterańskiego jest organizowanie rozgrywek poszczególnych wspólnot parafialnych w piłce siatkowej, koszykowej lub nożnej, w tenisie stołowym itp. Nie jest to regularna rywalizacja ligowa, a raczej urozmaicenie spotkań młodzieży reprezentującej konkretne parafie. Program takich spotkań obejmuje sferę religijną (nabożeństwa, wspólna modlitwa, rozważanie słowa Bożego), kulturalną (śpiew, spektakle teatralne, prezentacje plastyczne itd.) oraz sportową (wspomniana rywalizacja w wybranych dyscyplinach). Takie spotkania, oczywiście poza dominującą w nich funkcją religijną, sprzyjają nawiązaniu ściślejszych więzów między członkami (zwłaszcza młodymi) wspólnot luterańskich funkcjonujących z reguły w diasporze. Różne formy sportu i kultury fizycznej stanowią więc w tym przypadku przede wszystkim źródło integracji.

Działalność sportowa nie jest wpisana do diecezjalnego programu duszpasterskiego, który obejmuje przede wszystkim sferę stricte religijną a także charytatywną.

---

⁷ Informacja na temat Salezjańskiego Zespołu Szkół w Kluczborku zawierają m.in. numery interesującej gazetki szkolnej „Bosco News”

Instytucjonalizacja w zakresie realizowania form kultury fizycznej w Kościele ewangelicko-augsburskim nie występuje zatem na poziomie parafii, czy nawet diecezji, lecz dopiero na poziomie synodu, a więc władz ogólnopolskich wspólnoty luterńskiej. Dlatego nasze uwagi na temat działalności Kościoła ewangelicko-augsburskiego w zakresie kultury fizycznej będą się często odnosiły nie tylko do diecezji katowickiej, ale do całego Kościoła luterńskiego. Duszpasterzem, który koordynuje działania w zakresie sportu i kultury fizycznej w skali ogólnopolskiej, jest obecnie ksiądz Roman Pawlas z Tomaszowa Mazowieckiego (diecezja warszawska), będący jednocześnie twórcą Luterńskiej Organizacji Sportowej w Rzeczypospolitej Polskiej. Wszyscy przedstawiciele Kościoła luterńskiego, do których zwracaliśmy się z prośbą o informacje na temat działalności w zakresie kultury fizycznej, jednomyślnie odsyłali nas do księdza Pawlasy, jako do osoby najbardziej w tym względzie kompetentnej w kraju. Poprzez Luterńską Organizację Sportową do aktywności na polu kultury fizycznej zostaje wciągniętych wiele parafii luterńskich, w związku z udziałem w letnich i zimowych Olimpiadach Młodzieży Ewangelickiej. Działalność Luterńskiej Organizacji Sportowej „monopolizuje” niejako obecnie przedsięwzięcia w sferze kultury fizycznej podejmowane przez Kościół ewangelicko-augsburski, bowiem w jej gestii leżą wszystkie najważniejsze wydarzenia sportowe organizowane przez tę wspólnotę wyznaniową. Poza zasięgiem LOS-u znajdują się jedynie projekty o skali lokalnej, jak festyny parafialne, spotkania integracyjne, spontaniczne rozgrywki organizowane w poszczególnych miejscowościach itp.

Działalność sportowa Kościoła ewangelicko-augsburskiego nie przez wszystkich jego zwierzchników jest rozumiana i akceptowana, jak można wywnioskować z niektórych wypowiedzi przedstawicieli tejże wspólnoty.

Wśród komisji synodalnych Kościoła ewangelicko-augsburskiego nie ma wprawdzie takiej, która zajmowałaby się sportem w ścisłym sensie, ale jest kilka, które w zakresie swojego działania mają przedsięwzięcia związane z szeroko rozumianą kulturą fizyczną. Są to: 1) Synodalna Komisja ds. Teologii i Duszpasterstwa (jej przewodniczącym jest obecnie ks. prof. dr hab. Manfred Uglorz); 2) Synodalna Komisja ds. Ewangelizacji i Misji (przewodniczący ks. bp Paweł Anweiler); 3) Synodalna Komisja ds. Młodzieży (przewodniczący ks. Grzegorz Giemza); 4) Synodalna Komisja ds. Edukacji i Nauczania Kościelnego (przewodniczący ks. Emil Gajdacz).

Duszpasterze luterńscy z diecezji katowickiej są w kontakcie z księżmi z innych diecezji i doskonale wiedzą, którzy z nich wykorzystują elementy sportu i aktywności ruchowej w bieżącej działalności parafialnej i pozaparafialnej.

Istotną rolę w krzewieniu kultury fizycznej spełniały dawniej i spełniają obecnie szkoły ewangelickie. Na terenie diecezji katowickiej (luterńskiej) istnieje jedna taka placówka. Jest to Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące

Ewangelickiego Towarzystwa Edukacyjnego w Gliwicach. Szkoła ta (a właściwie dwie szkoły) działa od 1 września 1995 roku. Należy wspomnieć, że uczniowie gliwickiego zespołu szkół ewangelickich wielokrotnie zdobywali laury w zawodach sportowych. Szczególną popularnością cieszy się wśród nich tenis ziemny (bardzo wysokie miejsca uczniów i uczennic w turniejach na szczeblu miejskim oraz okręgowym), halowa piłka nożna, a także pływanie.

Formy kultury fizycznej nie mają z reguły w Kościele ewangelicko-augsburskim charakteru autonomicznego, oddzielonego od realizacji celów typowo duszpasterskich, religijnych. Kultura fizyczna jest rodzajem narzędzia, środka, służącego do osiągnięcia efektów w sferze ducha. Istnieje w Kościele luterzańskim coraz powszechniejsza świadomość, że realizowanie tej atrakcyjnej formy oddziaływania na dzieci i młodzież, jaką jest sport, przynosi wymierne korzyści duszpasterskie. Natomiast ignorowanie owych działań sportowych i rekreacyjnych ma negatywny wpływ na jakość duszpasterstwa.

Wnioski

Zgromadzony przez nas materiał badawczy oraz jego analiza stanowią podstawę następujących konstatacji i wniosków.

1. Kościół katolicki w diecezji opolskiej nie wypracował instytucjonalnych i sformalizowanych ogniw aktywności ruchowej dzieci i młodzieży oraz dorosłych. Wszystkie formy owej aktywności występujące w praktyce duszpasterskiej Kościoła wynikają z pomysłowości, inwencji oraz zapału poszczególnych kapłanów i mają charakter spontaniczny, nieobligatoryjny. Również te działania, które cechują się wyraźną dominacją celów rekreacyjnych, a nawet sportowych (np. organizowane w niektórych dekanatach turnieje piłkarskie ministrantów), są jedynie częścią składową przedsięwzięć typowo duszpasterskich (np. dekanalnych pielgrzymek ministrantów).

Również Kościół ewangelicko-augsburski w diecezji katowickiej nie wypracował form działalności instytucjonalnej i sformalizowanej, ale w tym przypadku wynika to przede wszystkim z małej liczebności członków wspólnoty luterńskiej i z faktu, iż działają oni w diasporze. Możliwość tworzenia organizacyjnych form funkcjonowania wiernych w sferze kultury fizycznej jest w takich warunkach mocno utrudniona. Centralizacja i koordynacja występuje dopiero na poziomie ogólnopolskim. Uzewnętrznia się to przede wszystkim w organizowaniu letnich i zimowych Olimpiad Młodzieży Ewangelickiej oraz innych form ruchu. Instytucją inspirującą i organizującą zdecydowaną większość przedsięwzięć sportowych w Kościele ewangelicko-augsburskim jest Luterńska Organizacja Sportowa w Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Skoro organizowanie przez Kościół katolicki form kultury fizycznej i aktywności ruchowej nie ma scentralizowanego charakteru, zatem nie jest ono także wpisane w program duszpasterski na szczeblu diecezjalnym. Nie

znaczy to oczywiście, że Kuria diecezjalna lekceważy tego typu działania. Przeciwnie, docenia ich wagę, jednak traktując je jako przedsięwzięcia nie mające cech ściśle religijnych, pozostawia ich realizację inwencji poszczególnych duszpasterzy, szczególnie tych, którzy pracują z dziećmi i młodzieżą.

Analogicznie przedstawia się sytuacja pod tym względem w Kościele ewangelicko-augsburskim w diecezji katowickiej. Tutaj również inicjatywa należy do poszczególnych księży oraz pozostałych wiernych, zwłaszcza z kręgów młodzieży. Natomiast trzeba wyraźnie podkreślić, że w Kościele luterańskim w obecnym czasie ton sportowej aktywności nadaje Luterańska Organizacja Sportowa w Rzeczypospolitej Polskiej, która swoją działalnością obejmuje ponad 90% całokształtu przedsięwzięć w zakresie kultury fizycznej. Pozostałe 10% to spontaniczne, okazjonalne, niesystematyczne imprezy mające związek z kulturą fizyczną a organizowane przez poszczególne parafie.

3. Wśród organizowanych przez Kościół katolicki form aktywności ruchowej dzieci i młodzieży oraz dorosłych nie ma w zasadzie takich, które byłyby oderwane od celów ściśle religijnych. W działaniach Kościoła zawsze na pierwszym planie występuje prowadzenie ludzi do Boga, formacja religijna. Wszystko co z tym prymarnym celem nie jest sprzeczne zostaje zaaprobowane i potraktowane jako skuteczne narzędzie duszpasterskie. Tak właśnie jest z kulturą fizyczną, chętnie włączaną do praktyki duszpasterskiej, ale zawsze w formie podporządkowanej owym najważniejszym celom.

Kościół ewangelicko-augsburski zajmuje podobną postawę i raczej nie oddziela działalności sportowej od tej, która ma charakter stricte religijny. Sport i różne formy aktywności fizycznej traktowane są jako pewien rodzaj narzędzia przydatnego w realizacji najważniejszych celów, związanych ze sferą religijną.

Istotną rolę w obu Kościołach odgrywa wychowawczy aspekt sportu.

Bibliografia

1. Andrzejuk A., *Sport w ujęciu tomistycznym*, (w:) M. Barlak, Z. Dziubiński (red.), *Kościół a sport*, SALOS RP, Warszawa 1995.
2. Andrzejuk A., *Sport i modlitwa*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Teologia i filozofia sportu*, SALOS RP, Warszawa 1997.
3. Cygan J. M., *Teologia sportu w perspektywie myśli katolickiej*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Chrześcijańska etyka sportu*, SALOS RP, Warszawa 1993.
4. Dziubiński Z., *Postawy ludzi Kościoła katolickiego wobec kultury fizycznej*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Teologia i filozofia sportu*, SALOS RP, Warszawa 1997.
5. „Opolski Gość Niedzielny” Numery z lat 1999–2003.
6. Hintz M., *Poglądy etyczne Lutra*, „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1/1997.

7. Iwanek P., *Duszpasterstwo sportu*, (w:) R. Kamiński, B. Drożdż (red.), *Duszpasterstwo specjalne*, KUL, Lublin 1998.
8. Jan Paweł II, *Homilie i przemówienia wygłoszone w czasie jubileuszowej pielgrzymki sportowców do Rzymu*, „L'Osservatore Romano” 1/2001.
9. Joniec J., *Praktyczna filozofia i teologia sportu*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Teologia i filozofia sportu*, SALOS RP, Warszawa 1997.
10. Kosiewicz J., *Bóg, cielesność, miłość*, Constans, Warszawa 1999.
11. Kosiewicz J., *Kultura fizyczna, osobowość, wychowanie. Zagadnienia metodologiczne*, Warszawa 1986.
12. Kosiewicz J., *Myśl wczesnochrześcijańska i katolicka wobec ciała*, Witmark, Warszawa 1996.
13. Kowalczyk S., *Personalistyczna koncepcja cielesności*, (w:) M. Barlak, Z. Dziubiński (red.), *Kościół a sport*, SALOS RP, Warszawa 1995.
14. Kukułowicz T., Wysoczańska R., *Kobieta-sport-sacrum*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Teologia i filozofia sportu*, SALOS RP, Warszawa 1997.
15. Lewandowska M., *Sport i filozofia albo możliwości szlachetnej rywalizacji*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Teologia i filozofia sportu*, SALOS RP, Warszawa 1997.
16. Luter M., *O wolności chrześcijańskiej*, przeł. W. Niemczyk, Wyd. Augustyna, Bielsko Biała 2003.
17. Niewęglowski J., *Sport i wychowanie*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Teologia i filozofia sportu*, SALOS RP, Warszawa 1997.
18. Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, „Żak”, Warszawa 1995.
19. Ponczek M., *Kościół Powszechny w XX wieku wobec sportu i idei igrzysk olimpijskich ze szczególnym uwzględnieniem poglądów papieży*, (w:) J. Lipiec (red.), *Logos polskiego olimpizmu. W 100-lecie MKOl. i 75-lecie PKOl.*, Kraków 1995.
20. „Rocznik Diecezji Opolskiej” 2000, Wyd. Św. Krzyża, Opole 2001.